

## Φιλία

### Μη λογοτεχνικό κείμενο

#### Η επιλογή των φίλων

*Το απόσπασμα είναι διασκευή από το βιβλίο του συγγραφέα M. Herbert, που εκδόθηκε το 1994 με τίτλο «Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας». Μας μιλάει για την έννοια της φιλίας και τους παράγοντες επιλογής των φίλων από τους εφήβους.*

Γενικά, η φιλία ορίζεται ως μία στενή κοινωνική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα άτομα και που βασίζεται στην αμοιβαία αγάπη, συμπάθεια και εκτίμηση. Όταν οι έφηβοι ρωτιούνται για τα ουσιώδη γνωρίσματα της φιλίας, τονίζουν πάνω από όλα, την αφοσίωση και το στενό συναισθηματικό δέσιμο. Συνήθως, η επιλογή των φίλων επηρεάζεται από την κοινωνική τους προέλευση, από τις απόψεις τους ή από την ιδεολογία τους, καθώς η αποδοχή παρόμοιων «προτύπων» και ιδεών εγγυάται μία βέβαιη ταυτότητα αξιών και στάσεων. Η πιο σημαντική, όμως, επίδραση στη διαμόρφωση των φιλικών σχέσεων είναι η πεποίθηση ότι ο άλλος μας μοιάζει, δηλαδή, ως φίλοι επιλέγονται εκείνοι που εμφανίζουν χαρακτηριστικά που θεωρούνται αρεστά και σύμφωνα με τις αξίες της ομάδας.

Ψυχολογικές μελέτες, από την άλλη, επισημαίνουν ότι μερικοί έφηβοι ελκύονται από εκείνους, οι οποίοι μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους ή να συμπληρώσουν τις ελλείψεις τους. Για παράδειγμα, ένας «κυριαρχικός έφηβος» μπορεί να αποκτήσει φιλικές σχέσεις με κάποιον που είναι βασικά υποχωρητικός. Σε γενικές γραμμές, όμως, η αρχή ότι τα αντίθετα έλκονται είναι εξαίρεση, όχι ο κανόνας. Ερευνητές έχουν αποδείξει ότι όλοι μας τείνουμε να επιλέγουμε ως φίλους αυτούς που νομίζουμε ότι κι εκείνοι θα μάς επέλεγαν για φίλους τους. Με άλλα λόγια, συμπαθούμε αυτούς οι οποίοι, κατά την άποψή μας, έχουν καλή γνώμη για μας!

Έχει αποδειχθεί ότι οι νέοι άνθρωποι, που γίνονται εύκολα αποδεκτοί από τους συνομήλικούς τους, έχουν την τάση να εκδηλώνουν ευαισθησία, ανταπόκριση και μεγαλοψυχία. Πιο συγκεκριμένα, βοηθούν, προσέχουν, αποδέχονται και περιβάλλουν με στοργή τους άλλους. Ακόμα, νιώθουν σιγουριά στις κοινωνικές τους επαφές και είναι δραστήριοι. Έχουν την ικανότητα να βλέπουν τα πράγματα από την οπτική γωνία των άλλων και ταυτόχρονα είναι καλοί στη λύση καθημερινών προβλημάτων και δύσκολων διλημάτων, τα οποία σχετίζονται με τις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Βασικό χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς τους είναι ότι κάνουν τους άλλους να αισθάνονται άνετα και ότι τους υπολογίζουν στην οργάνωση σχεδίων ή ευχάριστων δραστηριοτήτων. Με άλλα λόγια, αυτοί οι νέοι

**Έξυπνα και Εύκολα!**

διαθέτουν τη λεγόμενη «ενσυναίσθηση», δηλαδή, την ικανότητα να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους εκτιμώντας το αποτέλεσμα που θα έχει αυτή, σε σχέση με τα συναισθήματα του άλλου, κυρίως για να μην πληγωθεί ο άλλος.

Αντίθετα, οι νέοι που δεν μπορούν να «τα βρουν» με τους άλλους, ζουν συνήθως μια μοναχική και άχαρη ζωή. Σύμφωνα με επιστημονικά δεδομένα, όσοι έφηβοι αντιμετωπίζουν από νωρίς προβλήματα με τους συνομηλίκους τους έχουν σοβαρές δυσκολίες και ως ενήλικες. Κι αυτό συμβαίνει, κυρίως, γιατί απουσιάζει η αίσθηση της εμπιστοσύνης και το συναίσθημα ότι έχουν κάτι μοναδικό και αποκλειστικό να μοιραστούν με τους άλλους, στοιχεία που κάνουν τη φιλία τόσο σημαντική.

### **Δραστηριότητες**

**A1.** Σύμφωνα με την πρώτη και δεύτερη παράγραφο («Γενικά, η φιλία... καλή γνώμη για μας!»), ποιοι είναι οι λόγοι που συνάπτονται οι φιλικοί δεσμοί μεταξύ των ανθρώπων; Να γράψεις την απάντησή σου σε 60-70 λέξεις.

**A2.** Γιατί, κατά τον συγγραφέα, οι έφηβοι που δεν έχουν φίλους, αντιμετωπίζουν και ως ενήλικες κοινωνικά προβλήματα; Να γράψεις την απάντησή σου σε 50 λέξεις

**B1.** Να αντικαταστήσεις καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου με μία συνώνυμή της, χωρίς να αλλάζει το νόημα: *ουσιώδη, βέβαιη, νιώθουν, απουσιάζει, σημαντική*.

**B2.** Να δημιουργήσεις μία πρόταση για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία τους στο κείμενο: *αφοσίωση, εγγυάται, υποχωρητικός, περιβάλλουν, άχαρη*. (Μπορείτε να διαφοροποιήσετε τον γραμματικό τύπο, δηλαδή την πτώση, τον αριθμό, το πρόσωπο, το γένος κλπ.).

**Γ1.** Ο συγγραφέας επιλέγει να οργανώσει την πρώτη παράγραφο («Γενικά, η φιλία... της ομάδας») με ορισμό. Αφού εντοπίσεις το χωρίο και αναδείξεις τα μέρη του ορισμού, να αναφέρεις την πρόθεσή του και τον λόγο που επιλέγει να εκκινήσει το κείμενό μου με αυτόν τον τρόπο.

**Γ2.** Στη δεύτερη παράγραφο («Ψυχολογικές μελέτες... γνώμη για μας!») του κειμένου ο συντάκτης χρησιμοποιεί ένα παράδειγμα. Τι είδους παράδειγμα είναι αυτό και ποιο σκοπό εξυπηρετεί;

**Γ3.** Στο κείμενο ο συντάκτης χρησιμοποιεί για την οργάνωση της τελευταίας παραγράφου («Αντίθετα... τόσο σημαντική») την αιτιολόγηση. Να εντοπίσεις το

**Έξυπνα και Εύκολα!**

σχετικό χωρίο και να δικαιολογήσεις γιατί, κατά τη γνώμη σου, επιλέγει τον συγκεκριμένο τρόπο.

**Γ4.** Με ποιον τρόπο επιλέγει να αναπτύξει ο συγγραφέας την τρίτη παράγραφο («Έχει αποδειχθεί...ευχάριστων δραστηριοτήτων») του κειμένου; Ποια πρόθεσή του εξυπηρετεί αυτός ο τρόπος ανάπτυξης;

**Δ1.** Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου («Γενικά, η φιλία ορίζεται ... με τις αξίες της ομάδας»), η συνοχή εξασφαλίζεται με τις εξής διαρθρωτικές λέξεις: **καθώς, όμως, δηλαδή.** Να εξηγήσεις τι δηλώνουν οι παραπάνω λέξεις, κάνοντας αναφορά στα νόηματα που αυτές συνδέουν στην κάθε περίπτωση.

**Δ2.** α) Πώς επιτυγχάνεται η νοηματική συνάφεια ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο «Γενικά, η φιλία... γνώμη για μας!» του κειμένου;

β) Πώς επιτυγχάνεται η νοηματική συνοχή ανάμεσα στην τρίτη και στην τέταρτη παράγραφο «Έχει αποδειχθεί... τόσο σημαντική» του κειμένου;

**Δ3.** α. Σε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις του κειμένου χρησιμοποιείται ενεργητική και σε ποιες παθητική σύνταξη;

i. «η φιλία ορίζεται ως μία στενή κοινωνική σχέση»

ii. «να καλύψουν τις ανάγκες τους»

iii. «για να μην πληγωθεί ο άλλος»

iv. «αντιμετωπίζουν από νωρίς προβλήματα»

v. «να μοιραστούν με τους άλλους»

β. Να μετατρέψεις στην αντίθετη σύνταξη τις προτάσεις ii, iii, iv και να δικαιολογήσεις την επιλογή του συντάκτη με κριτήριο το νόημα που θέλει να τονίσει σε καθεμία από αυτές.

**Δ4.** «Ερευνητές έχουν αποδείξει ότι όλοι μας τείνουμε να επιλέγουμε ως φίλους αυτούς που νομίζουμε ότι κι εκείνοι θα μάς επέλεγαν για φίλους τους.» (2η παράγραφος)

α. Γιατί ο συντάκτης του κειμένου επιλέγει το α' πληθυντικό πρόσωπο στο παραπάνω χωρίο;

β. Στο παραπάνω απόσπασμα να αντικαταστήσεις το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο με τρίτο πληθυντικό πρόσωπο αντίστοιχα, κάνοντας τις απαραίτητες τροποποιήσεις, ώστε να παραμείνει αναλλοίωτο το νόημα. Ποιες αλλαγές παρατηρείς στο ύφος μετά τη μετατροπή;

**Έξυπνα και Εύκολα!**

**Δ5.** Πόσο πειστικά σου φαίνονται τα λεγόμενα του συγγραφέα στη δεύτερη παράγραφο («Ψυχολογικές μελέτες,... γνώμη για μας!») του κειμένου; Αιτιολόγησε την απάντησή σου με μία γλωσσική επιλογή και ένα μέσο πειθούς.

**Ε.** Σύμφωνα με τον συντάκτη του κειμένου: «όταν οι έφηβοι ρωτιούνται για τα ουσιώδη γνωρίσματα της φιλίας, τονίζουν πάνω από όλα, την αφοσίωση και το στενό συναισθηματικό δέσιμο». Σε ένα κείμενό σου να εκθέσεις τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσύ την αντιλαμβάνεσαι και τα οφέλη που εσύ προσωπικά αποκομίζεις από τους φίλους σου.

Κειμενικό είδος: επιχειρηματολογικό

Πομπός: Μαθητής/Μαθήτρια

Αποδέκτης: Ευρύ κοινό

Όριο λέξεων: 350-400 λέξεις

### **Λογοτεχνικό Κείμενο**

#### **Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά**

*Ο αφηγητής, ένας διανοούμενος που θέλει να απομακρυνθεί για λίγο από τις θεωρητικές του ενασχολήσεις, αποφασίζει να συνεργαστεί με τον Αλέξη Ζορμπά, έναν εξειδικευμένο εργάτη μεταλλείων, στην εκμετάλλευση ενός λιγνιτωρυχείου στην Κρήτη. Η υπόθεση του ορυχείου δεν θα προχωρήσει πολύ, αφού επί της ουσίας ό,τι θα κυριαρχήσει στην κοινή τους περιπέτεια θα είναι οι συζητήσεις για διάφορα καιρία θέματα, όπως είναι η ζωή, ο θάνατος κι ο έρωτας. Οι δύο άνδρες θα αναπτύξουν ένα στενό φιλικό δεσμό, προτού τερματίσουν τη συνεργασία τους κι οι δρόμοι τους χωρίσουν ξανά.*

«Όλα τελείωσαν. Ο Ζορμπάς μάζεψε το σύρμα, τα εργαλεία, τα βαγονάκια, τα σιδηρικά, την ξυλεία, τα 'καμε σωρό στο ακρογιάλι και περίμενε να έρθει το καϊκι να τα φορτώσει.

- Σου τα χαρίζω, Ζορμπά, είπα' δικά σου, και καλά κέρδη.

Ο Ζορμπάς έσφιξε το λαιμό του, σα να 'θελε να κρατήσει ένα λυγμό.

- Χωρίζουμε; μουρμούρισε. Πού θα πας αφεντικό;

- Φεύγω για την ξενιτιά' έχει ακόμα πολλά χαρτιά να φάει μέσα μου η κατσικά.

- Δεν έβαλες ακόμα γνώση, αφεντικό;

- Έβαλα, Ζορμπά, ας είσαι καλά' μα ακολουθώ τον ειδικό σου δρόμο' θα κάμω με τα βιβλία, ό,τι έκαμες και συ με τα κεράσια' θα φάω τόσο πολύ χαρτί, που θα μου 'ρθει αναγούλα, θα κάμω εμετό και θα γλιτώσω .

- Και τι θα γίνω εγώ, χωρίς τη συντροφιά σου, αφεντικό;

- Μη θλίβεσαι, Ζορμπά, θα ξανασιμίζουμε πάλι και θα βάλουμε, ποιος ξέρει, μεγάλη η δύναμη του ανθρώπου! σε πράξη το μεγάλο μας σχέδιο: Να χτίσουμε

**Έξυπνα και Εύκολα!**

μοναστήρι όπως το θέμα εμείς, χωρίς Θεό, χωρίς διάλογο, με λεύτερους ανθρώπους, και θα κάθεσαι εσύ, Ζορμπά, στην πόρτα, να κρατάς τα κλειδιά, σαν τον Άγιο Πέτρο, ν' ανοίγεις και να κλείνεις ...

Ο Ζορμπάς, καθισμένος χάμω, ακουμπούσε τη ράχη στην παράγκα, γέμιζε και ξαναγέμιζε το ποτήρι του, έπινε και δε μιλούσε.

Είχε νυχτώσει, είχαμε 'ποφάει και τώρα κάναμε τη στερνή μας κουβέντα κουτσοπίνοντας· αύριο θα χωρίζαμε- θα 'φευγα εγώ για το Κάστρο.

- Ναι ... ναι ... έκανε ο Ζορμπάς, τραβούσε τα μουστάκια του κι έπινε ξεροσφύρι.

Ο καλοκαιριάτικος ουρανός ήταν γεμάτος άστρα· η νύχτα από πάνω μας σπιθοβολούσε· μέσα η καρδιά μας ήθελε να μουγκρίσει, μα κρατιόταν.

«Χαιρέτα, αποχαιρέτα για πάντα, συλλογιζόμουν, κοίτα τον καλά, ποτέ σου πια δε θα ξαναδούν τα μάτια σου το Ζορμπά!»

Έκαμα να πέσω στη γέρικη αγκαλιά και να κινήσω το κλάμα, μα ντράπηκα· έκαμα να γελάσω για να κρύψω τη συγκίνησή μου, μα δεν μπόρεσα· ο λαιμός μου ήταν φραμένος .

Κοίταξα τον Ζορμπά ν' ανασηκώνει το λιγνό κοκαλιάρικο λαιμό και να πίνει αμίλητος· τον κοίταζα και στοχάζομουν πόσο αλήθεια καταπληκτικό μυστήριο είναι ετούτη η ζωή και πώς σμίγουν και χωρίζουν οι άνθρωποι σα φύλλα χινοπωριάτικα που τα κυνηγά η μπόρα· και πώς του κάκου μοχτάς ν' αρπάξεις με τη ματιά σου το πρόσωπο, το σώμα, τις χερονομίες του ανθρώπου που αγαπάς- κι όμως σε λίγα χρόνια δε θυμάσαι πια αν ήταν γαλάζια ή μαύρα τα μάτια του ...

«Προύντζος σκληρός, φώναξα από μέσα μου, ατσάλι έπρεπε να 'ναι η ψυχή του ανθρώπου, κι όχι αγέρας !» Ο Ζορμπάς έπινε, κρατούσε τη χοντρή κεφαλα του όρθια, ακίνητη. Θαρρούσες, κι αφουκράζονταν μέσα στην νύχτα κάποιο περπάτημα που ζύγωνε ή κάποιο περπάτημα που αλάργαινε και που δεν ακούγονταν παρά μονάχα μέσα στο σπλάχνο...

- Τι συλλογιέσαι, Ζορμπά;

- Τι να συλλογιέμαι, αφεντικό; Τίποτα. Τίποτα σου λέω! Δε συλλογιέμαι τίποτα.

Κι ύστερα σε λίγο, ξαναγεμίζοντας το ποτήρι:

- Στην υγεία σου, αφεντικό!

Σκουντρήξαμε. Καταλαβαίναμε κι οι δυο μας πως δεν μπορούσε να βαστάξει πια πολλήν ώρα τόση στενοχώρια. Έπρεπε να βάλουμε τα κλάματα ή να πιάσουμε το χορό και να γίνουμε στουπί στο μεθύσι .

- Παίξε, Ζορμπά! πρότεινα.

- Το σαντούρι<sup>1</sup>, δεν τα 'παμε, αφεντικό; το σαντούρι θέλει καλή καρδιά . Θα παίξω ύστερα από ένα μήνα, από δύο μήνες, από δύο χρόνια , ξέρω κι εγώ; Και θα τραγουδήσω τότε πως χωρίζονται δύο άνθρωποι για πάντα.

- Για πάντα! ξεφώνησα τρομαγμένος.

---

<sup>1</sup> έγχορδο μουσικό όργανο

Έλεγα από μέσα μου το φοβερό αυτόν αγιάτρευτο λόγο μα δεν είχα κουράγιο να τον ακούσω φωναχτά τρώμαξα.

- Για πάντα ! ξανάπε ο Ζορμπάς, καταπίνοντας με δυσκολία το σάλιο του. Για πάντα. Αυτά που μου λες, θα σμίξουμε πάλι, θα φτιάσουμε μοναστήρι, παρηγορίες στον άρρωστο όσο να βγει η ψυχή του ... Δεν τα δέχουμαι! Δεν τα θέλω! Τι; γυναικούλες είμαστε, να θέμε παρηγορίες; Δε θέμε παρηγορίες. Ναι, για πάντα!»

*Νίκος Καζαντζάκης, «Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά», Εκδόσεις Καζαντζάκη*

## Δραστηριότητες

**A1.** Στο απόσπασμα γίνεται αντιληπτός ο έντονος φιλικός δεσμός μεταξύ των δύο ανδρών. Ποια συναισθήματα κυριεύουν και τις δύο πλευρές; Ανάπτυξε την απάντησή σου σε 90-100 λέξεις.

**B1.** Να εντοπίσεις το σχήμα λόγου που αντιπροσωπεύει κάθε παράδειγμα από τα κάτωθι:

1. μάζεψε το σύρμα, τα εργαλεία, τα βαγονάκια, τα σιδερικά, την ξυλεία
2. έχει ακόμα πολλά χαρτιά να φάει μέσα μου η κασίκα
3. Θα κάμω με τα βιβλία, ό,τι έκαμες και συ με τα κεράσια· θα φάω τόσο πολύ χαρτί, που θα μου 'ρθει αναούλα, θα κάμω εμετό και θα γλιτώσω
4. μέσα η καρδιά μας ήθελε να μουγκρίσει
5. να κινήσω το κλάμα, μα ντράπηκα
6. ο λαϊμός μου ήταν φραμένος
7. άνθρωποι σα φύλλα χινοπωριάτικα
8. ατσάλι έπρεπε να 'ναι η ψυχή του ανθρώπου, κι όχι αγέρας
9. Θα παίξω ύστερα από ένα μήνα, από δύο μήνες, από δύο χρόνια

**B2.** Ο Ζορμπάς στην καταληκτική παράγραφο («Για πάντα!... Ναι, για πάντα!») του αποσπάσματος κάνει χρήση επανάληψης. Αφού εντοπίσεις ένα σχετικό παράδειγμα να αναδείξεις τη λειτουργία αυτού του κειμενικού δείκτη.

**B3.** Στο απόσπασμα που δίνεται να χαρακτηρίσεις το είδος του αφηγητή και της εστίασης. Ποιο επικοινωνιακό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται με αυτές τις δύο αφηγηματικές επιλογές του συγγραφέα;

**B4.** Στο απόσπασμα που δίνεται να δικαιολογήσεις τον ρόλο του διαλόγου ως βασικού αφηγηματικού τρόπου.

**Έξυπνα και Εύκολα!**

**B5.** Μερικά από τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού είναι τα εξής:

1. Ο λογοτέχνης ενδιαφέρεται για το πραγματικό, το συγκεκριμένο, το καθημερινό και τα δεδομένα της ανθρώπινης κοινής εμπειρίας, όπως αυτή διαμορφώνεται στον οικείο ζωτικό του χώρο, στην πόλη ή την ύπαιθρο.
2. Οι ήρωες της ρεαλιστικής αφήγησης είναι συνήθως απλοί, καθημερινοί άνθρωποι, χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι της κοινωνίας και του πολιτισμού στον οποίο υποτίθεται ότι ανήκουν.

Να επιβεβαιώσεις την καθεμιά διαπίστωση με βάση το κείμενο.

Γ. Σε ποια συναισθηματική κατάσταση φαίνεται ότι βρίσκεται ο αφηγητής, ο οποίος στο πρόσωπο του Ζορμπά βρίσκει έναν αληθινό φίλο, και γιατί; Ποιες σκέψεις σου δημιουργούνται για την αξία της φιλίας στη ζωή του ανθρώπου διαβάζοντας το κείμενο; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 περίπου λέξεις.